

PARTICIPACIÓ PÚBLICA AMBIENTAL

Àlex Peñalver i Cabré
Novembre 2019

Facultat de Dret

Contingut

1. FONAMENTS JURÍDICS DE LA PARTICIPACIÓ PÚBLICA AMBIENTAL
2. QUI POT PARTICIPAR?
3. REQUISITS DE LA PARTICIPACIÓ PÚBLICA AMBIENTAL
4. MECANISMES DE GARANTIA DE LA PARTICIPACIÓ PÚBLICA AMBIENTAL

1. FONAMENTS JURÍDICS DE LA PARTICIPACIÓ PÚBLICA AMBIENTAL

1.1 Dret humà al medi ambient

- Reconeixement normatiu
  - Internacional (art. 1 Conveni d'Aarhus).
  - UE (art. 37 CDFUE).
  - Espanyol (art. 45 CE).
  - Català (art. 27 I 46 EAC).

1. FONAMENTS JURÍDICS DE LA PARTICIPACIÓ PÚBLICA AMBIENTAL

1.1 Dret humà al medi ambient

- **Titular:** tothom.
- **Objecte:** medi ambient com a bé jurídic col·lectiu.
- **Contingut:**
  - Ús i gaudi del medi ambient (per exemple, l'aigua).
  - Tothom disposi de mecanismes efectius i reals per a protegir el medi ambient.
- **Protecció jurídica:**
  - Participació pública

1. FONAMENTS JURÍDICS DE LA PARTICIPACIÓ PÚBLICA AMBIENTAL

1.1 Dret humà al medi ambient

- **Conveni Internacional sobre l'accés a la informació, la participació del públic en la presa de decisions i l'accés a la justícia en matèria de medi ambient (25 de juny de 1998).**
- **Vers un nova modalitat de Conveni internacional sobre medi ambient.**
  - Vincula *els drets al medi ambient amb els dret humans*.
  - Estableix l'obligació de les generacions futures i responsabilitat compartida.
  - *Global Environmental real democracy*: drets dels ciutadans i obligacions de les autoritats públiques sobre accés a la informació, participació i accés a la justícia. The Aarhus Clearinghouse.

1. FONAMENTS JURÍDICS DE LA PARTICIPACIÓ PÚBLICA AMBIENTAL

1.1 Dret humà al medi ambient

- Va ser adoptat per la Comissió Econòmica per Europa de les Nacions Unides (**UN/ECE**):
  - *ECE- countries*: European countries, USA, Canada, Australia, Israel and EU.
  - *Non ECE-countries*.

- **Procés:**
  - *Signat per 39 estats i la UE el 25 de juny de 1998.*
  - *Entrada en vigor el 30 d'octubre de 2001 amb 16 ratificacions.*
  - A 16 d'octubre de 2017, hi ha 47 Parties.

1. FONAMENTS JURÍDICS DE LA PARTICIPACIÓ PÚBLICA AMBIENTAL

- **Un mínim, no un sostre:** el Conveni estableix uns estàndards mínims sense impedir a les parts d'adoptar mesures més protectores.
- **Protecció real i efectiva:** l'efectivitat com a característica principal de la protecció del dret al medi ambient.
- **No discriminació:** es prohibeix discriminar per motius de nacionalitat, ciudadania o domicili.
- **No penalitzacions:** per l'exercici dels drets ambientals.

1. FONAMENTS JURÍDICS DE LA PARTICIPACIÓ PÚBLICA AMBIENTAL

➤ **Impacte del Conveni d'Aarhus a la UE**

➤ **Conveni d'Aarhus.**

➤ **Normativa d'adaptació al Conveni d'Aarhus:**

- Directiva 2003/4/EC CE del Parlamento y del Consejo, de 28 de enero relativa al acceso del público a la información medioambiental.
- Directiva 2010/75, de 24 de noviembre, sobre las emisiones industriales (prevención y control integrados de la contaminación (versión refundida). Deroga la Directiva 2008/1, de 15 de enero, relativa a la prevención y al control integrados de la contaminación (versión codificada).
  - Directiva 2011/92, de 13 de diciembre, relativa a la evaluación de las repercusiones de determinados proyectos públicos y privados sobre el medio ambiente (texto codificado).
- Reglamento (CE) 1367/2006 del Parlamento y del Consejo de 6 de septiembre, relativo a la aplicación, las instituciones y a los organismos comunitarios, de las disposiciones del Convenio de Aarhus sobre el acceso a la información, la participación pública en la toma de decisiones y el acceso a la justicia en materia de medio ambiente.

1. FONAMENTS JURÍDICS DE LA PARTICIPACIÓ PÚBLICA AMBIENTAL

1.2 Ús comú general del bens ambientals de domini públic

- Neutralitat del dret de la UE sobre el règim de la propietat.

- El demani natural:
  - Aigües continentals i superficials, costes, etc.

- La participació pública deriva de l'ús comú general:
  - Titulars: tothom.
  - Contingut: us lliure i directe de l'aigua d'acord amb la seva natura i sense sotmetre's a cap autorització.
  - Protecció: dret subjectiu o interès legítim que justifica la seva participació en les decisions públiques que puguin afectar-lo.

1. FONAMENTS JURÍDICS DE LA PARTICIPACIÓ PÚBLICA AMBIENTAL

1.3 Drets dels usuaris als serveis econòmics d'interès general ambientals

- Dret fonamental a la UE (art. 36 CDFUE) recollit a l'art. 30.1 EAC.
- Dret subjectiu dels veïns a exigir l'establiment i prestació del servei públics municipals obligatoris ambientals (art. 26 Llei estatal 7/1985 – LBRL- i 43.1.g DL 2/2003 –TRLMC- i 158 Decret 179/1995 –ROAS-).
  - STS 25 d'abril de 1989 (*leading case*).
- Els ens locals han d'establir tècniques de participació dels usuaris en el desenvolupament dels serveis públics ambientals per tal de garantir llur funcionament i millora (art. 248 TRLMC i 154 ROAS).
  - STS 22 de juny de 2004

1. FONAMENTS JURÍDICS DE LA PARTICIPACIÓ PÚBLICA AMBIENTAL

1.4 Drets dels ciutadans i deures dels poders públics envers la participació pública

- **Dret de participació pública** (art. 10.3 TUE):
  - “Todo ciudadano tiene derecho a participar en la vida democrática de la Unión. Las decisiones serán tomadas de la forma más abierta y próxima posible a los ciudadanos”
- **El mandat constitucional i estatutari** dels poders públics de promoure la participació pública real i efectiva (art. 9.2 CE i 43 EAC):
  - “Correspon als poders públics de promoure les condicions per tal que la llibertat i la igualtat de l'individu i dels grups en els quals s'integra siguin reals i efectives; remoure els obstacles que n'impedeixin o en dificultin la plenitud i facilitar la participació de tots els ciutadans en la vida política, econòmica, cultural i social”.
- La seva recepció a **nivell local** (art. 69.1 LBRL i 154.1 TRLMC):
  - “Les corporacions locals han de facilitar la més àmplia informació sobre llur activitat i la participació de tots els ciutadans en la vida local”.

1. FONAMENTS JURÍDICS DE LA PARTICIPACIÓ PÚBLICA AMBIENTAL

1.5 Dret a una bona administració

- Reconegut de forma expressa al **dret UE** (art. 41 CDFUE) i al **dret català** (art. 30 EAC i 22 Llei 26/2010).
- Reconegut de forma implícita al **dret espanyol** (art. 103 CE).
- **Contingut bàsic:** dret a una actuació administrativa imparcial, equitativa, objectiva, proporcionada, amb participació pública, transparent i motivada.

Public
Participation

1. FONAMENTS JURÍDICS DE LA PARTICIPACIÓ PÚBLICA AMBIENTAL

1.6 Rebuda del dret i del principi de participació pública en la legislació administrativa

- Codi ReNUAL de la UE
- La seva plasmació en la **normativa administrativa** sobre règim jurídic de les administracions públiques i procediment administratiu:
  - Principi general d'actuació administrativa (art. 3.1.c Llei estatal 40/2015 de règim jurídic del sector públic i 31.2 de la Llei 26/2010 de règim jurídic i procediment administratiu de les administracions públiques de Catalunya).
  - Dret dels ciutadans (art. 22.1.b i 22.2 de la Llei 26/2010).
  - Necessitat de protenciar la participació pública (EM de la Llei estatal 39/2015 de procediment administratiu comú).
  - L'efectivitat com a característica principal dels drets
    - Fer efectius els drets i garantir-ne la plenitud (art. 2.a Llei 26/2010).
    - Les administracions públiques han de garantir en llur actuació l'exercici i l'efectivitat dels drets dels ciutadans qualsevol que sigui el mitjà de relació (art. 29 Llei 26/2010)

2. QUI POT PARTICIPAR?

2.1 El paper central dels grups i de les persones jurídiques sense ànim de lucre

➤ **Conveni d'Aarhus**

- Obligació dels estats de reconèixer i fomentar ONGs ambientals (art. 3.4).
- Les ONGs son públic interessat per interès legítim ambiental (art. 2.5 i 9.2).
- Declaració de Riga en la 3ª Reunió de les Parts de 13 de juny de 2008, apartat 15.

➤ **Consell d'Europa**

- Instrument clau per a la realització de la democràcia i els drets humans (Recomendación CM/Rec(2007)14 del Comité de Ministros de 10 de octubre de 2007 a los Estados miembros sobre la condición jurídica de las organizaciones no gubernamentales en Europa).
- Garantia de la transparència i de la legalitat de l'actuació dels poders públics mitjançant la llibertat d'expressió (STEDH de 27 de maig de 2004 (Vides Asizsardzibas Klubs c. Lituania).

2. QUI POT PARTICIPAR?

2.1 El paper central dels grups i de les persones jurídiques sense ànim de lucre

➤ Dret UE

- Agent principal en la tutela del medi ambient.

➤ CE

- Els grups com a subjectes principals del mandat general de participació i com a requisit necessari per garantir el principi d'igualtat real (art. 9.2 i STC 64/1988-FJ1-).
- Dret fonamental d'associació (art. 22 CE):
  - Instrument essencial per a què la participació sigui real i efectiva (EM LO 1/2002, de 22 de març, reguladora del dret d'associació).
  - La defensa del medi ambient com una de les finalitats de les associacions declarades d'utilitat pública.
  - Protecció reforçada com a dret fonamental.
- Dret constitucional de fundació (art. 34 CE)

2. QUI POT PARTICIPAR?

2.2 Capacitat jurídica i per ser part

- La regla general de la **personalitat jurídica**:
  - Persones físiques o jurídiques (art. 2.4 Conveni d'Aarhus i 3.a Llei estatal 39/2015 sobre procediment administratiu comú –LPAC-).
- Els **grups sense personalitat jurídica** queden condicionats al seu reconeixement pels estats

2. QUI POT PARTICIPAR?

2.2 Capacitat jurídica i per ser part

- **Excepcionalitat de supòsits d'ens sense personalitat jurídica** i només quan ho estigui previst en una Llei (art. 3.c LPAC):
  - Grups d'afectats:
    - Reduït reconeixement d'afectats en drets o interessos legítims individuals:
      - Consumidors i usuaris (art. 6.1.7 Llei d'enjudiciament civil).
    - Cap reconeixement d'afectats en interessos col·lectius (dret al medi ambient).
  - Entitats i unions.
    - UTE, comunitats de propietaris, comunitats de bens o comitès d'empresa.
    - Cap reconeixement d'entitats i unions en defensa del medi ambient.
  - Necessitat d'ampliar-ho per a garantir la participació en l'àmbit ambiental:
    - Pel dret internacional i europeu (art. 2.4 Conveni d'Aarhus o art. III.8.3 y 8.4 del Codi ReNEUAL).
    - Els grups d'interès (Acord de la Comissió i Parlament de la UE de 16 d'abril de 2014 o Llei catalana 19/2014 de transparència).

2. QUI POT PARTICIPAR?

2.3 Públic i públic interessat

➤ **Públic:**

- Tenen només alguns drets de participació (tràmit d'informació pública i denúncies).
- Qualsevol persona física o jurídica i, en el seu cas, els grups.

➤ **Públic interessat:**

- Tenen tots els drets de participació en un procediment administratiu.
- Situació jurídica subjectiva
  - Drets i interessos legítims individuals
  - Interessos legítims col·lectius ambientals: ONGs
- Situació jurídica objectiva
  - Acció popular (qualsevol persona o grup amb capacitat): aigua, urbanisme, residus.
  - Habilitació legal: algunes ONGs de consumidors i usuaris i ambientals i sindicats més representatius.
  - Ministeri Fiscal: danys ambientals

2. QUI POT PARTICIPAR?

2.4 Interès legítim col·lectiu ambiental

- **Aarhus** (art. 9.2 i 2.5)
  - Les **persones físiques i jurídiques** poden ser titulars de drets o interessos legítims col·lectius ambientals segons disposi dret intern.
  - **ONGs** tenen un interès legítim ambiental sempre que compleixin els requisits establerts pel dret intern.
  - **Limitacions a la remissió al dret intern:**
    - Principi àmplia participació.
    - Important rol de les ONGs (art. 3.4)
    - Principis de no discriminació o de remoure les barreres tècniques que obstaculitzen la participació.
    - Requisits d'aquests obstacles: justificació objectiva, raonables, no innecessàriament excoents i no dissenyats per dissuadir de recórrer sinó per comprovar que es persegueix la protecció del medi ambient.
    - Prohibició de restringir la participació existent.

2. QUI POT PARTICIPAR?

2.4 Interès legítim col·lectiu ambiental

➤ Dret UE

➤ Impuls molt important a les **ONGs ambientals**.

- STJUE 15 d'octubre de 2009 (cas 263/08, *Djurgården*): un elevat **nombre de socis** que compleixen només les ONGs estatals i exclou les ONGs locals és contrari a la Directiva d'avaluació d'impacte ambiental.
- STJUE 12 de maig de 2011 (cas 115/09, *Trianel*): atorgar legitimació només quan s'al·leguen **drets individuals** i no interessos col·lectius com els de una associació ambiental és contrari a la Directiva d'avaluació d'impacte ambiental. Això vulnera els principis d'equivalència (tant els titulars de drets individuals com d'interessos col·lectius han de poder accedir a la justícia), efectivitat (no fer, en la pràctica, impossible o excessivament difícil l'exercici dels drets conferits per l'ordenament jurídic de la Unió) i ampli accés a la justícia

2. QUI POT PARTICIPAR?

2.4 Interès legítim col·lectiu ambiental

➤ Dret UE

- No clara admissió de les **persones físiques** com a titulars d'interessos legítims col·lectius ambientals, però sí interpretació àmplia per drets o interessos legítims individuals afectats per la contaminació ambiental.
- STJUE de 25 de juliol de 2008 (caso 237/07, *Janecek*): legitimació d'un **veí** per exigir el deure de les autoritats públiques d'aprovar un pla d'acció de qualitat de l'aire.

2. QUI POT PARTICIPAR?

2.4 Interès legítim col·lectiu ambiental

Art. 4 Llei 39/2015, 19.1.a LJCA i art. 7.3 LOPJ

- **TS** segueix la noció constitucional d'interès legítim col·lectiu:
  - Estimació del recurs comporti un efecte positiu (benefici) o negatiu (perjudici), de qualsevol tipus.
  - No inclou l'interès a la legalitat.
  - Inclou tant els interessos legítims individuals com els col·lectius.
  - Anàlisi casuístic.

- **Exigència de personació com a interessat.**

2. QUI POT PARTICIPAR?

2.4 Interès legítim col·lectiu ambiental

- **Legitimació d'ONG de protecció ambiental en relació amb les seves finalitats estatutàries.**
  - Abans 2008:
    - STS 24 de setembre de 1975 (RJ 1975\3754).
    - STS 22 de novembre de 1996 (RCA 2418/1991).
    - STS 24 de desembre de 2001 (RC 347/1999).
    - STS 23 de desembre de 2002 (RC 56/2000).
    - STS 14 d'octubre de 2002 (RC 56/2000).
    - STS 29 de novembre de 2006 (RCA 933/2003).
  - Després 2008 (reforçament pel Conveni d'Aarhus i dret UE)
    - STS 25 de juny de 2008 (RCA 905/2007).
    - STS 31 de març de 2009 (RCA 5119/2006).
    - STS 23 de març de 2010 (RC 512/2007).
    - STS 25 de maig de 2010 (RCA 2185/2006)
    - STS 7 de juliol de 2017 (RCA 1783/2015)

2. QUI POT PARTICIPAR?

2.4 Interès legítim col·lectiu ambiental

➤ Persones físiques

- El TS ha seguit la jurisprudència constitucional per **negar la legitimació ambiental de les persones físiques** limitant-la a determinades persones jurídiques i, si escau, als grups.
  - STS 12 de juny de 2006 (RCA 120/2002)
- El TS ha fet una **interpretació àmplia i flexible de l'afectació a dretes o interessos legítims individuals dels veïns**: n'hi ha prou amb acreditar la incidència al medi ambient en un àmbit territorial determinat i la condició de veí en aquest àmbit.
  - STS 25 d'abril de 1989 (sentència núm. 547/1989).
  - STS 12 de febrer de 1990 (RCA 1165/1990).
  - STS 3 de desembre de 2001 (RCA 5349/1997).
  - STS 21 de gener de 2011 (RCA 238/2010).
  - STS 7 de maig de 2011 (RC 104/2010).

2. QUI POT PARTICIPAR?

2.4 Acció popular o pública

- **Si bé no és una exigència del Conveni d'Aarhus ni del Dret UE, en surt potenciada.**
- **Art. 19.1.f LJCA.**
- **Característiques bàsiques:**
  - Qualsevol ciutadà per a la defensa de la legalitat ambiental: col·laboració ciutadana en el control de la legalitat (STS 24 de maig de 1981 (RJ 1981,2833).
  - Sense necessitat d'al·legar cap dret o interès legítim.
  - Reconeixement per Llei específica.
- **De la tutela abstracta de la legalitat a la protecció objectiva dels interessos col·lectius ambientals.**
  - STS de 22 de enero de 1998 (RA 130/1992).
  - STS 24 de abril de 1997 (RA 11728/1991).
  - STS 11 de març de 2000 (RC 124/1999).
  - STS 30 de setembre de 2011 (RCA 1294/2008).
  - Doctrina Botín i Atutxa (STS (Sala Penal) de 17 de desembre de 2007 (RCA 315/2007).

2. QUI POT PARTICIPAR?

2.4 Acció popular o pública

➤ Exercici abusiu de l'acció popular

- **Interpretació àmplia:** pot causar multitud de litigis infundats i entorpidors de l'acció administrativa i convertir-se en un possible mecanisme d'extorsió i xantatge (STS 21 de septiembre de 1988 (RJ 1988\7240)).
- **Interpretació restrictiva:** falta de certesa dels anteriors arguments negatius, principi *pro actione* (art. 24.1 CE) i control judicial ple (art. 106.1 CE). Dos requisits necessaris per l'exercici abusiu (SSTS 22 de enero de 1998 -RA 130/1992- i 4 de diciembre de 2007 -RCA 5658/2005-) :
  - Requisit subjectiu: no es persegueix la defensa de la legalitat sinó només interessos particulars.
  - Requisit objectiu: no es plantegi cap vulneració de la normativa

2. QUI POT PARTICIPAR?

2.4 Acció popular o pública

➤ **Requisits:**

- No és necessari al·legar, de forma expressa, la legitimació per acció popular.
- Dues precisions sobre el seu abast intern i extern.
  - Abast intern: la defensa de la legalitat inclou tant la de caràcter material com la procedimental.
  - Abast extern: la defensa de la legalitat ha de limitar-se a la matèria sobre la qual s'hagi reconegut l'acció popular: a) matèries diferents de les de la Llei que reconeix l'acció popular o b) preceptes de la Llei que reconeix l'acció popular però que es consideren exclosos de l'acció popular
- No requereix la personació prèvia en via administrativa.
- No impedeix que concorrin també altres formes de legitimació com, per exemple, per dret o interès legítim.

2. QUI POT PARTICIPAR?

2.4 Acció popular o pública

- **Àmbits materials :**
  - Inexistència d'una acció popular ambiental sinó en **diverses lleis ambientals**.
  - **Lleis estatals:** matèries sectorials (urbanisme, caça, pesca fluvial, parcs nacionals, patrimoni històric espanyol i costes).
  - **Lleis CCAA:** altres matèries sectorials, normes transversals sobre instruments de protecció ambiental (especialment, avaluació d'impacte ambiental i control integrat de la contaminació) i, fins i tot, normes ambientals en general.

2. QUI POT PARTICIPAR?

2.4 Acció popular o pública

- Constitucionalitat de les lleis autonòmiques que contenen accions populars en l'àmbit contenciós-administratiu?
  - En contra: no peculiaritat dret substantiu autonòmic (art. 149.1.6 CE) ni norma addicional de protecció ambiental (art. 149.1.6.23 CE).
    - SSTC 80/2018 (Llei País Valencià d'habitatge). I la STC 97/2018 (Llei País Basc d'habitatge)
  - A favor: peculiaritat dret substantiu autonòmic (participació pública) i norma addicional de protecció ambiental (major aplicació dret ambiental).
    - Dictamen del Consell Consultiu de la Generalitat de Catalunya 282/2007, de 29 de novembre.
    - Art. 18.1 Llei 27/2006.

2. QUI POT PARTICIPAR?

2.4 Habilitació legal

- Art. 19.1.b LJCA i art. 7.3 LOPJ.
- **Determinades entitats** per a la defensa dels interessos col·lectius ambientals.
- **Sense necessitat d'al·legar cap dret o interès legítim.**
- Reconeixement per **Llei específica**.
  - Art. 10 i 11 Reglament 1367/2006.
  - Art. 22 i 23 de la Llei 27/2006 (mal esmentada acció popular ambiental):
    - Requisits: finalitats de protecció de medi ambient sense que la legislació espanyola els exigeixi de forma primordial, antiguitat de 2 anys, exercici actiu i àmbit territorial.
- **No exclou la legitimació d'ONGs per interès legítim col·lectiu ambiental**
  - STS 1 de desembre de 2009 (Ple, RCA 55/2007).
  - STS 23 de març de 2010 (RC 512/2007).

3. REQUISITS DE LA PARTICIPACIÓ PÚBLICA AMBIENTALS

➤ Tràmits participatius

➤ Informació pública i audiència.

- Fonament
- Normativa
- Preceptiu
- Destinataris
- Forma d'anunci
- Durada
- Moment
- Modalitat
- Eficàcia

➤ Altres modalitats participatives

- Informació veïnal
- .

3. REQUISITS DE LA PARTICIPACIÓ PÚBLICA AMBIENTAL

3.1 Requisits generals per a l'efectivitat de la participació pública en decisions específiques (art. 6 Conveni Aarhus):

- **Públic interessat:** shall be informed early in an environmental decision-making procedure, and in an adequate, timely and effective manner. Also it must be promoted a “private” participation before the procedure between future applicants and public concerned.
- **Públic:** reasonable time-frames, sufficient time for informing the public and for the public to prepare and participate effectively during the environmental decision-making. Also early public participation, when all options are open and effective public participation can take place.
- **Reiteració d'aquests requisits generals per a l'efectivitat de la participació pública en plans, programes i reglaments (art. 7 I 8 Conveni Aarhus).**

3. REQUISITS DE LA PARTICIPACIÓ PÚBLICA AMBIENTALS

3.2 El dret ambiental europeu, espanyol i català reproduïx aquests requisits generals

- **Manquen desplegaments legislatius i guies d'aplicació** per a especificar què es “early, adequate, effective or reasonable”.
  - Resolució Comité de Cumplimiento de 18 de diciembre de 2009 sobre reclasificación urbanística -caso Senda de Granada- en Murcia ([ACCC/C2008/24](#)): no participación pública en vacaciones.
  - Resolució Comité de Cumplimiento de 18 de junio de 2010 sobre autorización de una refinería –caso Almendralejo- (ACCC/C2009/36): insuficiencia 30 días, no consulta física a 200km y debido trato al público.
  - Resolució del Comité de Cumplimiento de 19 de junio de 2017 (ACCC/C/ 2014/99) sobre autorización para incinerar residuos en una cementera en Catalunya: en el anuncio de información pública debe constar la actividad a autorizar y su sumisión a evaluación de impacto ambiental.
- Aquest és gran repte de la futura legislació sobre participació pública ambiental.

Public
Participation

4. MECANISMES DE GARANTIA DE LA PARTICIPACIÓ PÚBLICA AMBIENTAL

- Efectes jurídics del seu incompliment.
- Recursos administratius.
- Revisió d'ofici per nul·litat.
- Defensor del Poble Europeu i dels estats membre.
- Organismes internacionals (Comitè de Compliment del Conveni d'Aarhus).
- Jutjats i Tribunals.
- Necessitat d'òrgans o ens independents.